

УДК 338.43:636

О. С. Павленко,
викладач, Дніпропетровський державний аграрний університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ НУТРІЇВНИЦТВА

O.S. Pavlenko,
lecturer, Dnipropetrovsk state agrarian University

SOCIO-ECONOMIC CHARACTERISTICS OF REGIONAL DEVELOPMENT OF NUTRIA FARMING

У статті наведено результати дослідження сучасного стану, проблем та тенденцій розвитку галузі нутріївництва в приватному секторі Дніпропетровської області. Висвітлено основні соціально-економічні показники розвитку сільських територій та безпосередню необхідність зв'язку аматорського нутріївництва з професійним.

The article presents the results of the research of the current situation, problems and tendencies of the development industry of nutria in the private sector of the Dnepropetrovsk region. Displayed the basic socio-economic indicators of the development of rural areas and the need for direct connection of nutria enthusiasts with a professional.

Ключові слова: нутріївництво, особисте селянське господарство, соціально-економічний стан, ефективність, стратегія розвитку.

Key words: nutria farming, subsidiary farm, socio-economic situation, efficiency, strategy of development.

ВСТУП

Сталий економічний розвиток держави, поліпшення добробуту та рівня життя населення неможливе без ефективного функціонування агропромислового сектору.

Сьогодні сільськогосподарське виробництво і в цілому агропромисловий комплекс України перебувають у центрі суспільної уваги, оскільки і без того небагатий наш стіл останнім часом особливо збіднів, стрімко зросли ціни на продовольство — такі явища викликають у населення України велику стурбованість і загострюють соціальну напруженість. Такий стан призвів до пошуку нових альтернативних джерел продовольства та доходу. Одним із таких напрямів є нутріївництво, сучасний стан якого свідчить про наявність певної сукупності проблем, які потребують поглибленого дослідження з різних сторін для подальшого обґрунтування осмислених стратегій розвитку галузі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та методичні основи функціонування АПК і його продуктових підкомплексів відображені в працях економістів-аграрників: П. Саблука, А. Шумейка, М. Кропивко, М. Малака, В. Андрійчука, В. Власова, Т. Дудара, М. Корецького, В. Нелепа, В. Ситника та ін. Разом з тим недостатньо висвітлені питання економічних взаємовідносин між господарюючими суб'єктами рівних форм власності сфери виробництва та переробки нутріївничої продукції, що є досить конкурентоспроможною альтернативою традиційним галузям тваринництва.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні актуальним стає питання оцінки змін, що відбуваються у житті сільського населення і розробка напрямів, спрямованих на створення додаткових робочих місць, умов для

одержання додаткових доходів, у тому числі і за рахунок розвитку нутріївництва.

На наш погляд, в Україні існують усі умови, можливості та досвід для виходу галузі нутріївництва на великомасштабний рівень. Проте це можливо лише за умови співпраці усіх суб'єктів господарювання в галузі, починаючи від приватного сектору і закінчуючи міжнародними організаціями.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної роботи є виявлення сучасного соціально-економічного стану сільських жителів, проблеми розвитку нутріївництва в приватному секторі як альтернативного напрямку підвищення доходів особистих підсобних господарств та дослідження сфери нутріївництва з усіх боків для подальшої розробки стратегій розвитку галузі.

ВИКЛАД РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи з поставленої мети, нами було проведено ряд соціологічних опитувань серед жителів сільських територій Дніпропетровської області, які займаються розведенням нутрій — 318 чоловік. Відіб'ємо лише найважливіші результати досліджень.

Якщо проаналізувати зміни умов життя сільських жителів за останній рік, то можна відзначити, що основна маса людей вважає, що життя не змінилося, трохи менше думає, що життя стало кращим (25%), і приблизно стільки ж вважають, що стало жити гірше. Тільки 13% опитаних респондентів думають, що підвищуються можливості заробітків на селі, а отже, може покращитися матеріальне становище, у той час, як 31% громадян вважає, що ці можливості — "гірші". Відповідаючи на запитання "Якою є нинішня економічна ситуація особисто для Вас?", тільки 16% з опитуваних вибрали відповідь "нетерпимою", більша частина респондентів відзначила — "терпима насилу". Це підтверджує в цілому песимістичний настрій і відсутність у більшій частині опитаних життєвих перспектив.

Аналізуючи, як живуть люди в їхньому населеному пункті в порівнянні з іншими населеними пунктами (районами) Дніпропетровської області, 53% відповіли, що "так само", 24% — "не набагато гірше", 15% — "набагато краще" і 13% — "значно гірше". Уявлення про рівень життя в цілому по області можна вважати сформованим, про що свідчить впевнена відповідь "так само" більшої частини опитаних респондентів. Низька заробітна плата залишається однією з основних проблем для сільських

жителів, що, безумовно, призводить до високих показників прихованого безробіття та антигромадських явищ: проблема побутового пияцтва (12%), наркоманії (3%) і злочинності (4%) сільських жителів області.

Показники зусиль у рішенні власних проблем теж високі. Тільки 7% сільських жителів нічого не вживають для поліпшення свого життєвого становища, ні на що не розраховуючи в цьому житті або не знаючи, з чого розпочати. Інші шукають можливість для додаткового заробітку (45%), розширюють особисте підсобне господарство (26%) або шукають добре оплачувану роботу (22%).

Якщо сьогоднішня сприймається сільськими жителями цілком чітко, то майбутнє загадково, мрячно і викликає неоднозначні почуття. Серед відповідей на питання "Які почуття Ви відчуваєте перед майбутнім?" переважають невизначеність (33%), тривога (22%) і надія (32%). Спокій і оптимізм у сумі становить менше 13% відповідей.

Незважаючи на те, що анкетне опитування охопило невелику групу респондентів (318 чол.), зроблений нами висновок щодо соціального самопочуття населення сільських територій, як нам здається, схожий для більшої частини сільських жителів Дніпропетровщини. Як підтвердження об'єктивності отриманих у результаті соціологічного дослідження даних служать статистичні відомості щодо показників рівня безробіття, злочинності, середньодушових доходів населення Дніпропетровської області [1].

Отримані нами результати дослідження є наочним доказом того, що більша частина сільського населення, не задоволена своїм матеріальним становищем і досягнутими в житті результатами, прагне знайти додаткові джерела доходів. Інакше кажучи, жителів сільських територій Дніпропетровської області можна розглядати як зацікавлених осіб у розвитку сільського господарства і нутріївництва зокрема, якщо їхня діяльність у цій галузі буде окупатися і приносити гідний дохід, про що свідчить проведений нами аналіз сучасного стану нутріївництва в господарствах населення.

Незважаючи на значне скорочення кількості нутрій у сільськогосподарських організаціях в умовах ринкових реформ, більша частина поголів'я збереглася в господарствах населення, про що свідчать наступні дані: згідно статистичної звітності на 1 січня 2013 року, в господарствах населення Дніпропетровської області налічувалось 10118 голів нутрій [2]. Виходячи з цієї цифри, можна сміливо стверд-

жувати, що сучасне підсобне нутріівництво Дніпропетровської області по поголів'ю розташоване на одному рівні із промисловим розведенням і має переважно споживчий напрямок. Дана обставина породжує інтерес щодо причин і особливостей розведення цих тварин у господарствах сільського населення області [3].

Згідно результатів опитування, найбільша кількість громадян серед опитаних нутрієводів припадає на вікові групи 40—60 років (41 %) і 20—40 років (38 %), а найменша — респонденти з віком "до 20 років" і "більше 60 років" — 7 % і 14 % відповідно. Слід зазначити, що на питання "Як ви оцінюєте своє матеріальне становище?" 20 % нутрієводів-аматорів відповіли "незадовільно", 54 % — "задовільно", 26 % — "добре", що у свою чергу говорить про заняття більшої частини опитаних громадян нутріівництвом з метою задоволення продовольчих потреб, а не "для душі".

На питання "Чим привабливе нутріівництво в порівнянні з вирощуванням інших сільськогосподарських тварин?" одержали багато відповідей, більша частина яких має загальні риси. Так, приміром, багато нутрієводів відзначають, що нутрій легко утримувати і доглядати за ними, великий вихід м'яса (55 %), висока інтенсивність виробництва продукції, значна віддача — від однієї нутрії — 3—3,5 кг м'яса, тварини займають мало місця. Чимале значення для респондентів мають корисні властивості дієтичного м'яса. Більшість опитаних нутрієводів особливо виділяють можливість заощаджувати на кормах, тому що згодують нутріям в основному грубі та соковиті корми зі своїх земельних ділянок. Для багатьох нутрієводів-аматорів частка нутріівництва в сімейному бюджеті становить близько 20 %.

У процесі опитування було виявлено, що у зв'язку з постійним підвищенням цін на концентровані корми вирощування деяких видів сільськогосподарських тварин стає не вигідним. У той же час, слід зазначити, що кількість домогосподарств, які займаються розведенням нутрій, збільшується. Так, приміром, частка респондентів, зайнятих у нутріівництві більше 5 років, склала 56 % від числа опитаних.

Відповіді на питання "Скільки дорослих самців і самок у вашому стаді?" можна розділити на дві групи залежно від призначення підсобного господарства. Для більшої частини опитаних громадян (90 %), що займаються розведенням нутрій для потреб родини, кількість тварин у середньому коливається від 2 до 3 самців на 6—10 самок. Респонденти, крім задоволення особистих потреб, що прагнуть виро-

стити тварин на продаж (10 % від числа опитаних), мають, як правило, 5—6 самців на 20—25 самок. Усі нутрієводи-аматори використовують самостійно зроблені клітки різних модифікацій. Так, приміром, 62 % опитаних громадян використовують одноярусні клітки, 35 % — двоярусні, і 1 % — трьохярусні, а 2 % утримує нутрій в так званих "загонках". Згідно з анкетними даними, більша частина респондентів для побудови кліток використовує металеву сітку (42 %), по 28 % припадає на цеглу і різноманітні будівельні блоки та інший підсобний матеріал. На питання "Де взимку утримуються нутрії?" відповіді розподілились наступним чином: 57 % — у холодному сараї, 26 % — у теплому сараї, 15 % — під навісом, і 2 % — в ямах. У господарствах населення застосовують саморобні кормушки та поїлки.

У процесі опитування нутрієводи відмічали, що кількість щенінгів залежить від багатьох факторів, де велике значення має наявність кормів, потреби сім'ї, відсутність можливості розташувати більшу кількість нутрій в господарстві та інші. На питання "Скільки щенінгів від однієї самки ви отримуєте протягом року?" ми отримали наступні відповіді: переважна більшість — 1,5 щенінгів — 59 %, екстенсивне розведення — 1 щенінгів на рік — 36 %, і лише 5 % належить до інтенсивної технології вирощування звірів (2 щенінгів на рік). Дані опитування також показали, що від однієї самиці в середньому за одне щенінгів нутрієводи-аматори отримують 4—5 голів ділових щенят, але в різних господарствах дані показники неоднозначні. Найбільша частка виходу ділових щенят від однієї самки протягом року припадає на 8—11 голів (37 %), при цьому процент відходу молодняку в різних господарствах коливається в межах 15—30 відсотків.

Потрібно також відзначити, що респонденти, намагаючись зекономити на основних засобах, використовують групове утримання щенят після відсадки, 58 % нутрієводів-аматорів утримує молодняк на відгодівлі групами по 6—10 голів, 22 % — по 2—5 голови, 13 % — по 11—20 голів, що безумовно пов'язано з наявністю основних засобів та територіальною обмеженістю, і лише 4 % можуть собі дозволити утримувати молодняк групами більше 20 голів, а 3 % — займає індивідуальне утримання звіра.

Виходячи із вищезазначених показників, строки відсаження молодняку від самки теж коливаються від 2 до 4 місяців. Про схильність респондентів до екстенсивного нутріівництва говорить і той факт, що на питання "Що ви зробите при необхідності збільшити поголів'я

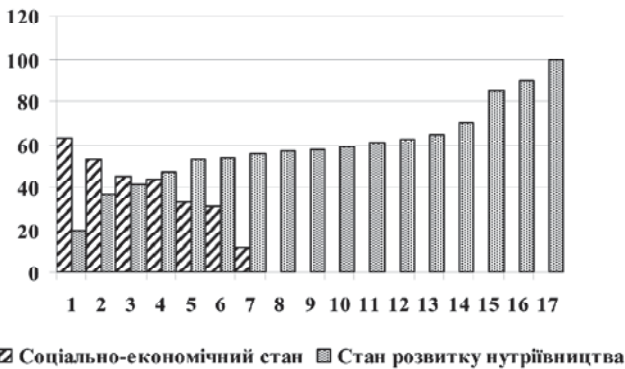

Рис. 1. Портрет галузі нутріівництва в селі Дніпропетровської області (за максимальною часткою в структурі відповідей у %)

нутрій?" 36 % опитаних нутрієводів відповіли — "Збільшило інтенсивність використання самок", а 64 % — "Збільшило число самок", останні обгрунтовували своє рішення труднощами із придбанням якісних кормів, основних засобів та незнання ефективних технологій для більш інтенсивного виробництва.

У процесі опитування було виявлено, що частина нутрієводів (11 %) припиняла розводити нутрій через падіж поголів'я від хвороб, а потім знову зайнялася цим виробництвом. Більша частина респондентів вважає, що не обов'язково потрібно робити вакцинацію, оскільки ці тварини досить стійкі до хвороб. На питання "Чи застосовуєте ви планову вакцинацію проти вірусних хвороб нутрій?" відповіді нутрієводів розподілилися в такий спосіб: 85% — не застосовую, 15 % — так, при необхідності, якщо в минулому були прецеденти.

Залежно від можливостей домогосподарства і призначення підсобного нутріівництва, у господарствах населення використовуються різні раціони для годівлі звірів. Корми, спосіб їх приготування та згодовування відіграють велику роль у тваринництві і впливають на виробничі показники. Так, згідно з отриманими даними в процесі опитування було виявлено, що 10% респондентів згодовують спеціальні повнораціонні корми і, відповідно, можуть одержувати високі виробничі показники від інтенсивного виробництва продукції нутріівництва. Екстенсивне нутріівництво властиве 20 % опитаних нутрієводів, які використовують, як правило, тільки зелену масу, сіно, овочі та гілковий корм. Напівінтенсивне ведення господарства можливо в 47 % респондентів, що сполучають у годівлі комбікорм, зелену масу і сіно, 23 % нутрієводів також можна віднести до вищевказаної останньої групи, тому що використовують мішанку власного готування, що складається в

основному із дробленого зерна ячменя, кукурудзи, вівса, а також дають соняшниковий жом, кормову крейду, сіль, зелену масу, сіно та овочі.

Нутрієводи відмічають, що через високі ціни на концентровані корми, відсутність заготівельних пунктів з прийнятними і чітко регламентованими цінами на продукцію нутріівництва вони не мають зацікавленості в розширенні виробництва. На питання "Яку діяльність або сільськогосподарські підсобні промисли сільське населення на сьогодні вважає вигідним?" отримали наступні найбільш поширені відповіді: вирощування овочів та фруктів, птахівництво, рибицтво, кролівництво, бджільництво. У процесі опитування нутрієводів, було виявлено, що респонденти, які продають надлишки нутрятини, отримують в середньому на 1 гривню затрат 10—20 копійок прибутку. Більшість з них здають продукцію перекупщикам та не торгують напряму з кінцевим споживачем.

Відповіді на питання "Чому слабо розвинений продаж нутрятини на ринку?" розподілились неоднозначно. Згідно з даними, отриманими в ході анкетування, 53 % нутрієводів впевнені, що основна проблема розвитку ринку нутрятини — відсутність заготівельних пунктів, системи цін та взагалі системного підходу в галузі як для виробників, так і для покупців, 27 % — труднощі зі збутом продукції, 11 % — низька товарність господарств населення, 9 % — немає попиту. На питання "Хотіли б ви вирощувати нутрій на продаж?" більше 60 % відповіли "так", але з умовою наявності доступного молодняку, кормів, основних засобів та надійних каналів реалізації за стабільними цінами.

Респонденти також відзначили, що розвиток нутріівництва в області, крім вищезазначених, стримують такі причини, як: постійний ріст цін на корми, хвороби тварин, труднощі із придбанням племінного молодняку, відсутність переробки всієї нутріівничої продукції, а також заготівельних контор і регламентованих цін на шкурки нутрій, які потрібно стандартизувати спираючись на якісні показники хутросировини.

На питання "Чи потрібно розвивати нутріівництво в Дніпропетровській області?" всі респонденти відповіли однозначно "так". Нутрієводи відзначали, що необхідно вирішувати вищезазначені проблеми, оскільки вони значно стримують розвиток цієї галузі в регіоні, стимулювати попит, створити оптимальні умови для виробництва продукції нутріівництва безпосередньо в особистих підсобних господарствах, тому що впевнені в можливості одержання додаткових доходів для жителів сільських територій, більша частина яких зазнає матеріальних труднощів.

Проаналізувавши вищесказане, можна скласти портрет сільського внутрішнього Дніпропетровської області (рис. 1).

Зліва направо (соціальний стан) у %:

63 — економічна ситуація в регіоні терпима насилу;

53 — у порівнянні з іншими населеними пунктами рівень життя однаковий;

45 — шукають можливість додаткового заробітку;

44 — безробітні;

33 — відчувають тривогу перед майбутнім;

31 — можливості підвищити рівень життя стали гірші;

12 — частка пияцтва серед антигромадських явищ.

Справа наліво (економіко-технологічний стан) у %:

100 — потрібно розвивати галузь;

90 — утримують у середньому 30—40 голів на подвір'я;

85 — зовсім не застосовують вакцин;

70 — рентабельність коливається в межах 10—20 %;

64 — екстенсивне розширення виробництва;

62 — використовують однокліткові клітки;

61 — хотіли б професійно вирощувати нутрій на продаж;

59 — отримують 1,5 щеніння від 1 самки протягом року;

58 — група молодяку на відгодівлі складає 6—10 голів;

57 — взимку утримують тварин у холодному сараї;

56 — займаються внутрішнім більше 5 років;

54 — задовільно оцінюють своє матеріальне становище;

53 — основна проблема розвитку галузі — відсутність системного функціонування всіх суб'єктів галузі;

47 — годують тварин комбікормом з додаванням зеленої маси та сіна;

41 — вік нутрієводів-аматорів коливається в межах 40—60 років;

37 — середній вихід щенят за рік складає від 8 до 11;

20 — частка доходів від галузі внутрішнього в сімейному бюджеті.

Нутрішнє господарство, на наш погляд, може зайняти гідне місце в житті сільських жителів не тільки через економічний, але і через соціальні аспекти. Насамперед, потрібно враховувати, що нутрятина із соціальної точки зору корисна для суспільства як дієтичний продукт, що має цілющі властивості, здатні позитивно впли-

вати на здоров'я населення. Варто також враховувати, що більшість батьків вважають догляд за нутріями ефективним засобом у вихованні дітей, тому що дане заняття привчає до працьовитості, порядку, прищеплює їм почуття відповідальності, усвідомлення своєї корисності, а також є чинником фізичного і розумового розвитку дитини. Для багатьох дорослих подібне заняття є засобом відпочинку від неспокійного життя, сповненого фізичними і моральними перевантаженнями.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень можна стверджувати, що існує економічна та соціальна доцільність збільшення обсягів галузі внутрішнього господарства. Узагальнюючи матеріал можна відмітити проблеми та тенденції у вітчизняному внутрішньому. Відсутність зв'язків між суб'єктами галузі призвело до того, що товаровиробник не може розширювати своє виробництво, оскільки немає ані племінних баз, ані розвинених ринків збуту продукції, ані чітко зрозумілих цін на хутросировину. Проте галузь займає свою нішу саме в приватному секторі, оскільки не потребує складної матеріальної оснащеності, тварини не вибагливі до кормів, досить прості в утриманні, їх розведення не потребує великих фінансових вкладень, при наявній базі споживачів, галузь приносить стабільні прибутки. Вона є і залишається одним із пріоритетних напрямків отримання додаткового доходу сільськими жителями. При подальшому формуванні достойних стратегій розвитку галузі, однією з яких має стати інтеграція, нутрішнє господарство може принести доходи всім учасникам об'єднання, вивести державу на міжнародні хутрові ринки, в деякій мірі задовольнити продовольчі потреби, оздоровити націю та підвищити добробут сільських жителів.

Література:

1. Основні економічні показники розвитку Дніпропетровської області в 2011 році: статистичний бюлетень. — Д.: Головне управління статистики в Дніпропетровській області, 2011. — 152 с.

2. Сільське господарство Дніпропетровської області в 2011 році: статистичний збірник. — Д.: Головне управління статистики в Дніпропетровській області, 2011. — 361 с.

3. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
Стаття надійшла до редакції 16.05.2013 р.